

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อดีตประเทศไทยเคยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรป่าไม้อยู่ทั่วไป หากแต่ในปัจจุบันป่าไม้ถูกทำลายลงไปมากจากการบุกรุกในรูปแบบต่าง ๆ จากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ในปี พ.ศ. 2541 พบพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยมีเพียง 81.08 ล้านไร่ หรือร้อยละ 25.28 ของพื้นที่ประเทศไทย (กรมป่าไม้, 2541 : 13) ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสมดุลของธรรมชาติ ฤดูกาลแปรเปลี่ยนไป ยามถึงฤดูฝนบางครั้งฝนก็ตกน้อยเกินไปหรือบางครั้งฝนก็ตกมากเกินไป จนเกิดเป็นอุทกภัย คนไทยเราล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องในการทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการตัดไม้ทำลายป่าของคนไทยเราเอง แม้วันนี้คนไทยเราจะไม่สามรถฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ให้เหมือนดังเช่นเดิมได้ แต่คนเราก็ต้องรู้จักที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (กนก จันทร์ทอง, 2538 : 42) ในภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม การดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางปัญหาดังกล่าวคงไม่สามารถทำให้คนเราแก้ไขปัญหาได้โดยลำพัง กลุ่มหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัยมีบทบาทสำคัญ และควรมีส่วนร่วมอย่างพร้อมเพรียงในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา, 2544 : 7)

อุทกภัยเป็นภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นในประเทศไทยทุกปี มีสาเหตุมาจากการขาดความสมดุลทางธรรมชาติ ป่าไม้ที่ดูดซับน้ำจากระบบนิเวศธรรมชาติถูกทำลายไปเป็นอย่างมาก เมื่อเกิดอุทกภัยแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังเช่นเหตุการณ์อุทกภัยครั้งใหญ่ที่ภาคใต้ในอดีตที่บ้านกระทุง อำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราชเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2531 ทำให้เกิดน้ำป่าไหลเชี่ยวกรากพัดพาเอาท่อนซุงไหลพุ่งชนบ้านเรือนถล่มทำลายชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนรวมความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมูลค่ามากกว่า 5,000 ล้านบาท และเหตุการณ์พายุเกย์พัดเข้าฝั่งที่จังหวัดชุมพร เมื่อวันเสาร์ที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตทรัพย์สินของประชาชนและทรัพยากรธรรมชาติอย่างรุนแรง มีประชาชนเสียชีวิตรวม 1,000 คน มูลค่าความเสียหายประมาณ 10,000 ล้านบาท (กนก จันทร์ทอง, 2538 : 1) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาเมื่อไม่นานมานี้เอง คือในเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ. 2544 ได้เกิดฝนตกหนักน้ำป่าไหลหลาก ที่อำเภอวังชัน จังหวัดแพร่ และเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2544 เกิดเหตุการณ์น้ำป่าพัดพาโคลนถล่มหลังจากที่ฝนตกหนักที่บ้านน้ำก้อ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ภัยพิบัติ

ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทำความเดือดร้อนเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนอย่างใหญ่หลวง มีผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์ดังกล่าวถึง 136 ศพ รวมมูลค่าความเสียหายมากกว่า 1,150 ล้านบาท (กรมการปกครอง, 2544 : 3) ภายหลังจากน้ำลด ภัยอันตรายยังไม่หมดสิ้น ยังมีสิ่งที่น่ากลัวตามมาคร่าชีวิตประชาชนที่รอดพ้นจากอุทกภัยอีกก็คือโรคร้ายต่าง ๆ ได้แก่ โรคทางเดินอาหาร โรคอุจจาระร่วง โรคทางเดินหายใจ โรคติดต่อทางผิวหนัง ฯลฯ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งได้รับความเสียหายอย่างหนักจากน้ำท่วมครั้งนี้ พบว่ามีผู้ป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงจากการบันทึกข้อมูลของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเพชรบูรณ์ จากโรงพยาบาลของรัฐจำนวน 6 แห่งพบว่ามีผู้ประสบภัยเจ็บป่วยด้วยโรคอุจจาระร่วงขณะเกิดอุทกภัยครั้งนี้ จำนวน 153 ราย นอกจากนี้ยังเกิด โรคร้ายที่ถือว่าเป็นมฤตยูสายพันธุ์ใหม่ที่น่ากลัวที่สุดในเหตุการณ์น้ำท่วมครั้งนี้คือการติดเชื้อคอตสริเดียม เปรอร์ฟริงเกรน หรือโรคไฟลามทุ่งซึ่งมีลักษณะการทำอันตรายผู้ติดเชื้ออย่างรุนแรงคือการลุกลามกัดกินแผลจนเน่าเปื่อย พบว่ามีผู้ป่วยด้วยโรคนี้แล้วจำนวนกว่า 30 ราย และปรากฏความรุนแรงว่ามีผู้เสียชีวิตด้วยโรคนี้ไปแล้วถึง 6 รายบางรายแผลลุกลามไปมากจำเป็นต้องตัดแขนขาเพื่อรักษาชีวิตก็มี (“มหันตภัยจากน้ำท่วม”, 2544)

จังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งประสบปัญหาอุทกภัยถึง 5 อำเภอ 24 ตำบล 39 หมู่บ้าน ในเขตอำเภอเมืองพะเยา (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพะเยา, 2544 : 8-9) หมู่บ้านต้าคอนมูล หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านต้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา มีพื้นที่ราว 2.4 ตารางกิโลเมตร มี 214 หลังคาเรือน ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดพะเยาทางฝั่งตะวันตกของถนนพหลโยธิน (เส้นทางสายพะเยา - เชียงราย) อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองพะเยาประมาณ 5 กิโลเมตร สภาพทางภูมิประเทศของหมู่บ้านต้าคอนมูลเป็นแอ่งกะทะที่ราบลุ่มแม่น้ำอิง ซึ่งไหลผ่านหมู่บ้านทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือไปลงกว๊านพะเยาซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีน้ำจากลำห้วยแม่ต้า ซึ่งไหลผ่านเข้ามาทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านไปบรรจบกับแม่น้ำอิงบริเวณทุ่งนาใกล้เขตหมู่บ้าน สภาพของพื้นที่ในหมู่บ้านเป็นแอ่งที่ราบลุ่มริมชายฝั่งแม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง และขอบคันดินริมชายฝั่งน้ำ ไม่มีขอบคันดินที่สม่ำเสมอ และไม่หลงเหลือเป็นแนวคันดินที่ชัดเจน มีร่องรอยเว้าแหว่งจากผลของการกัดเซาะของน้ำตามธรรมชาติ ทำให้คันดินบางส่วนพังทลายลงมา การสร้างบ้านเรือนของประชาชนส่วนใหญ่มักปลูกสร้างในพื้นที่ที่มีระดับที่ดินต่ำกว่าระดับถนน หรือเท่ากับขอบริมชายฝั่งน้ำ

ภาพที่ 1 สภาพถนน หนทางที่ผ่านหมู่บ้านถูกน้ำท่วม ประชาชนต้องเดินลุยน้ำสัญจรไปมา บางช่วงน้ำลึกจนรถขนาดเล็กไม่สามารถวิ่งผ่านไปได้

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตหมู่ที่ 2 บ้านด้าคอนมุด ตำบลบ้านด้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นแอ่งที่ราบลุ่มริมชายฝั่งน้ำแม่อิง และลำห้วยแม่ด้า บ้านเรือนของประชาชนส่วนใหญ่จึงปลูกสร้างบนที่ดินระดับต่ำกว่าถนนลาดยางที่สร้างผ่านหมู่บ้าน บ้านเรือนบางส่วนยังปลูกสร้างบนระดับที่ดินที่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าหรือเท่า ๆ กับชายขอบริมฝั่งน้ำ เมื่อเกิดน้ำท่วมในรอบปี 2544 ที่ผ่านมามีปรากฏว่า ผลการสำรวจความเสียหายจากหน่วยงานสาธารณสุขตำบล และหน่วยงานจากกรมประชาสัมพันธ์ พบว่า มีบ้านเรือนประชาชนถูกน้ำท่วมขัง เสียหายจำนวนทั้งหมด 109 หลังคาเรือน จากจำนวนทั้งหมด 214 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 50.94 รวมพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมขังทั้งหมดจำนวน 1.2 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 48 ของพื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้านจากการสำรวจข้อมูลในฐานะข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ของสถานีอนามัยตำบลบ้านด้า พอจะสรุปจำแนกจำนวนประชากรรวมทั้งหมดของหมู่บ้านด้าคอนมุด เฉพาะที่อยู่จริงเกิน 6 เดือน จำนวน

ทั้งหมด 912 คน โดยแบ่งเป็นเพศชายทั้งหมด 434 คนคิดเป็นร้อยละ 47.6 แบ่งเป็นเพศหญิง 478 คนคิดเป็นร้อยละ 52.41

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศและสภาพรวมทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านต้าคอนมูลเป็นแอ่งที่ราบลุ่ม ในทุก ๆ ปีที่ผ่านมาเมื่อฝนตกหนักจึงเกิดอุทกภัยฉับพลัน สร้างความเสียหายเดือดร้อนต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นอย่างมาก เมื่อเดือนสิงหาคม 2544 ที่ผ่านมาก็เกิดอุทกภัยอย่างฉับพลันขึ้นในหมู่บ้านต้าคอนมูลอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมีระดับความรุนแรงของอุทกภัยอยู่ในระดับปานกลาง ระดับน้ำสูง 30 - 90 เซนติเมตร น้ำท่วมขังบ้านเรือนของประชาชนจำนวน 109 หลังคาเรือน บางส่วนท่วมนานกว่า 25 วัน (วันที่ 1-25 สิงหาคม 2544) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทะเบียนผู้ป่วยนอก (รพ.1ก01.) ประจำเดือนสิงหาคม 2544 ของโรงพยาบาลพะเยา และสถานีอนามัยตำบลบ้านต้า พบว่ามีผู้ประสบภัยน้ำท่วมบ้านต้าคอนมูลเจ็บป่วยเข้ารับการรักษาในช่วงระยะเวลาดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้ ผู้ป่วยด้วยโรคผิวหนัง ผื่นคัน น้ำกัดเท้า จำนวน 108 ราย โรคกลากเกลื้อน จำนวน 19 ราย โรคท้องร่วง จำนวน 11 ราย โรคไข้เลือดออก จำนวน 1 ราย โรคไข้หวัด ภูมิแพ้ จำนวน 53 ราย อุบัติเหตุจากการถูกของมีคมบาด จำนวน 7 ราย ถูกแมลงสัตว์กัดต่อย จำนวน 9 ราย ถูกไฟฟ้าดูด จำนวน 1 ราย รวมจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคต่าง ๆ ขณะน้ำท่วมครั้งนี้ทั้งหมดจำนวน 209 ราย จากประชากรในหมู่บ้านทั้งหมด 912 คน ประชาชนที่ประสบภัยน้ำท่วมและเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ คิดเป็นถึงร้อยละ 23 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งเหตุการณ์เช่นนี้ได้เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีกทุก ๆ ปี แม้จะมีความช่วยเหลือจากภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือในการขุดลอกคูคลอง ที่ไหลผ่านหมู่บ้านเพื่อเป็นการเปิดทางให้น้ำมีการไหลระบายได้อย่างสะดวกแล้วก็ตาม เมื่อเกิดฝนตกหนักน้ำได้ไหลทะลักจากสองฝั่งน้ำแม่อิงและลำห้วยแม่ต้า ไหลบ่าเข้าสู่บ้านเรือนของประชาชนและท่วมขังอยู่เป็นเวลานานนับสัปดาห์จนถึงแรมเดือน ในขณะที่ภาวะที่น้ำท่วมขัง ประชาชนที่ประสบอุทกภัยต้องอพยพไปอยู่ในที่สูงหรือในบริเวณที่น้ำท่วมไม่ถึง ที่ผ่านมาถึงแม้ผู้นำชุมชนจะมีการประสานงานขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหลายฝ่ายในด้านต่าง ๆ ไปมาก หากแต่ปัญหาหลายอย่างโดยเฉพาะด้านการอนามัยสิ่งแวดล้อมก็ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนน้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค บริโภค การจัดหา น้ำสะอาดเพื่อการอุปโภค บริโภค ปัญหาด้านการสุขาภิบาลอาหาร ปัญหาการจัดการสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม การจัดระเบียบ ทำความสะอาดบ้านเรือนที่พักอาศัยหลังน้ำลด ปัญหาการควบคุมป้องกันโรคติดต่อที่นำโดยหนู ยุง แมลงสาบ มด ปัญหาความชุกชุมของสัตว์เลื้อยคลานและสัตว์พาหะนำโรคอื่น ๆ ปัญหาการจัดการขยะ สิ่งปฏิกูล ปัญหาโรคผิวหนัง ผด ผื่นคัน กลากเกลื้อน น้ำกัดเท้า ปัญหาการคมนาคม ปัญหาการติดต่อสื่อสาร การสาธารณสุขอุปโภค อุบัติเหตุและการขาดแสงสว่าง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้มักก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนติดตามมาขณะเกิดและภายหลังการเกิดอุทกภัย ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาจะ

มุ่งเน้นในการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนในชุมชนต่อการจัดการที่การอนามัยสิ่งแวดล้อมเมื่อเกิดน้ำท่วมที่บ้านค้าคอนมูล ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม 4 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการด้านการควบคุมป้องกันโรคขณะเกิดและหลังเกิดอุทกภัย
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการด้านการจัดหาน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการด้านการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการด้านการป้องกันการเกิดอุบัติเหตุขณะเกิดอุทกภัย

การปรับปรุงอนามัยสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยที่สำคัญในการลดปัญหาสาธารณสุขเมื่อเกิดอุทกภัย ในการแก้ปัญหาใด ๆ ของชุมชนนั้น คนในชุมชนย่อมรู้และเข้าใจปัญหาของตนเองได้ดี ซึ่งคนในชุมชน มีการรวมกลุ่มบุคคลที่หลากหลายความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ จะช่วยเพิ่มพูนศักยภาพของชุมชนในการทำงานด้านต่าง ๆ เช่น เมื่อเกิดอุทกภัย หัวหน้าครัวเรือนที่ประสบอุทกภัย เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ด้วยการแจ้งข้อมูลให้แก่ผู้นำชุมชน เพื่อเป็นประโยชน์ในการให้การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยอย่างรวดเร็ว การค้นหาผู้บาดเจ็บหรือผู้เจ็บป่วยเพื่อให้ได้รับการรักษาเบื้องต้น สร้างความตระหนักในปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อม เฝ้าระวังโรคระบาดที่อาจเกิดขึ้นหลังน้ำลด การจัดหาน้ำสะอาดให้กับประชาชน การปรับปรุงสุขาภิบาล การควบคุมการระบาดของโรค ตลอดจนการร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้การช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยตามความจำเป็น โดยอาจเริ่มต้นจากที่สมาชิกในครอบครัวของตนเองของเสียก่อน จากนั้นก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการช่วยเหลือกลุ่มเครือญาติ และเพื่อนบ้านที่ประสบอุทกภัยเช่นเดียวกัน (ลัญจิกา จันทร์จิต, 2543 : 58- 61) จะเห็นว่า หัวหน้าครัวเรือนที่ประสบอุทกภัยในหมู่บ้านเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญมีบทบาท มีพลัง มีอำนาจผลักดันให้ประชาชนที่ประสบอุทกภัยทุกเพศ ทุกวัยในหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมเมื่อเกิดอุทกภัยได้อย่างถาวรและยั่งยืน ชุมชนที่มีศักยภาพจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติการและการประสานงานในการพัฒนาอนามัยสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน เพื่อลดการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นของประชาชนที่ประสบอุทกภัย และหลังการเกิดอุทกภัย โดยมุ่งเน้นให้มีการติดตามข้อมูล ข่าวสาร วิเคราะห์สถานการณ์ ประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกขององค์กรท้องถิ่น และชุมชน เพื่อให้เกิดการดำเนินงานในลักษณะพหุภาคี (มนตรี ศิริจันทร์ชื่น, 2540 : 29) ส่งเสริมให้หัวหน้าครัวเรือนที่ประสบอุทกภัยในชุมชนมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหา

ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดทั้งมีการจัดการ เตรียมการหามาตรการ การเตรียมความพร้อมของ หัวหน้าครัวเรือนที่ประสบอุทกภัยก่อนการเกิดอุทกภัย แก้ไขปัญหาขณะเกิดอุทกภัยและภายหลัง จากการเกิดอุทกภัยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการจัดการแก้ไขปัญหาร่วมกันทั้งปัญหาของครัวเรือนและปัญหาของทั้งชุมชนหมู่บ้าน ตำบล โดยรวมทั้งหมด ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม ความรู้ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และทัศนคติ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการ อนามัยสิ่งแวดล้อม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาต้องการศึกษาถึงปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทาง ด้านสังคม ระดับความรู้ด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการจัดการอนามัย สิ่งแวดล้อม และทัศนคติที่เกี่ยวกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ของหัวหน้าครัวเรือนที่ประสบอุทกภัยในการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหานามัยสิ่งแวดล้อมของชุมชน และหาความสัมพันธ์ของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมกับความรู้ ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ความรู้ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมกับทัศนคติที่เกี่ยวกับการ จัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม และทัศนคติที่เกี่ยวกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ต่อการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ประสบอุทกภัยว่ามีขนาดและเป็นไปใน ทิศทางใด เพื่อที่จะได้นำผลการศึกษานี้ไปใช้ในการวางแผน เตรียมความพร้อมที่จะรับมือกับปัญหา การเกิดอุทกภัย บรรเทาทุกข์ และลดความรุนแรงของผลกระทบจากการเกิดอุทกภัย ในหมู่บ้าน ตำบล อนุมูล หรือชุมชนอื่น ๆ ที่มีสภาพพื้นที่และปัญหาผลกระทบจากการเกิดอุทกภัยเช่นเดียวกัน

ภาพที่ 2 สภาพน้ำที่ไหลเขี้ยวกราก ทะลักเข้าท่วมบ้านเรือนประชาชน บ้านด้าดอนมูล หมู่ที่ 2
ถ่ายภาพเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2544

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยทางสังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้าน การจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัยกับ ความรู้ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม กับทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของทัศนคติของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัยกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ประสบอุทกภัย

สมมุติฐานในการศึกษา

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัยมีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย
2. ปัจจัยทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัยมีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย
3. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอนามัยสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัยมีความสัมพันธ์กับความรู้ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย
4. ความรู้ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัยมีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่เกี่ยวกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย
5. ทัศนคติที่เกี่ยวกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัยมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ประสบอุทกภัย

ขอบเขตในการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงบทบาทผู้นำชุมชนต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ประสบอุทกภัยในเขตหมู่บ้านตำคองมูล หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านด้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา โดยทำการศึกษาเฉพาะในช่วงเวลาและพื้นที่ที่ผู้ทำการศึกษาวิจัยได้กำหนดไว้เท่านั้น ดังนั้นผลการศึกษาในครั้งนี้จะสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ตามเวลาและพื้นที่ที่ระบุไว้เท่านั้น

ขอบเขตของเนื้อหา

1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัยต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ประสบอุทกภัย ในเขตบ้านต้าคอนมูล หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านต้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
2. ศึกษารูปแบบการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ประสบอุทกภัยของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย ในเขต บ้านต้าคอนมูล หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านต้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

พื้นที่ทำการศึกษาวิจัย

ทำการศึกษาวิจัยในพื้นที่ประสบอุทกภัย บ้านต้าคอนมูล หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านต้า อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

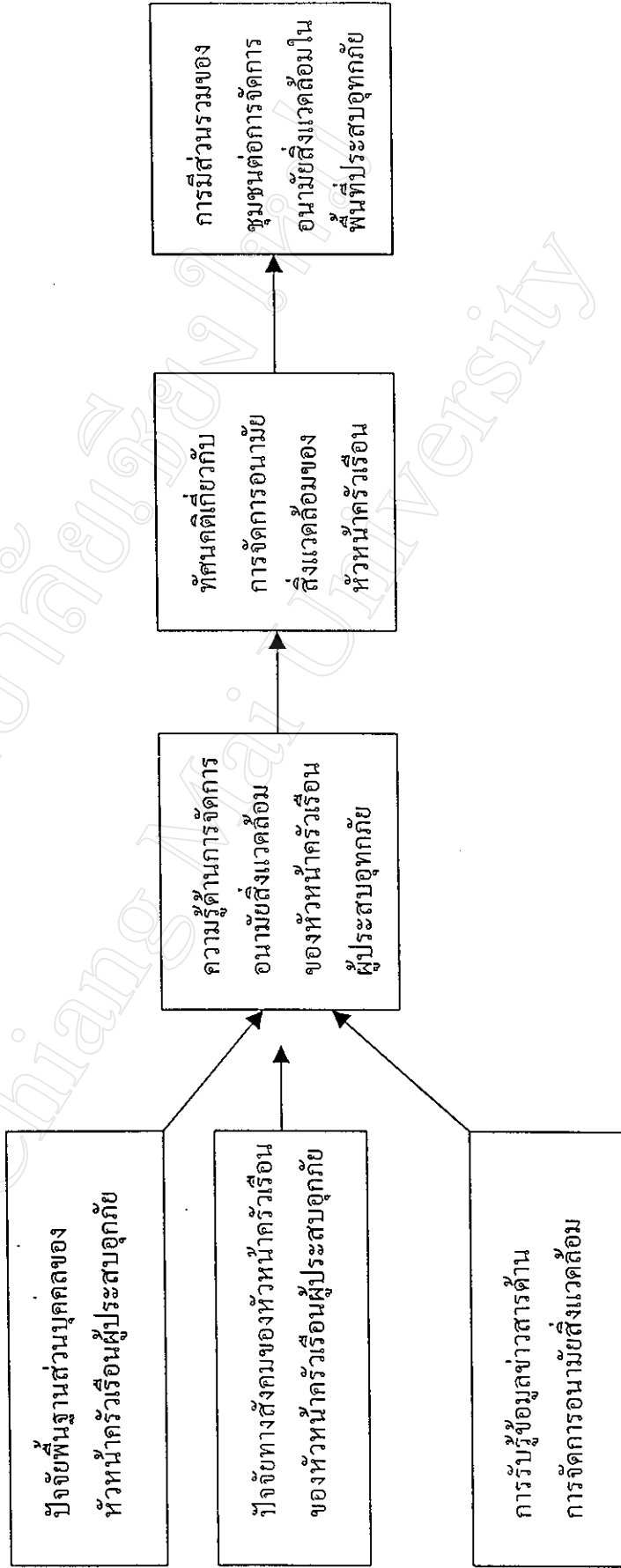
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจากกลุ่มหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัยในหมู่บ้านต้าคอนมูลทั้งหมดจำนวน 109 คน เนื่องจากต้องการได้ข้อมูล โดยตรงและเป็นจริงที่สุดจากผู้ที่มีประสบการณ์ตรงจากเหตุการณ์การเกิดอุทกภัยเมื่อเดือนสิงหาคม 2544 ที่ล่วงผ่านมา

แผนผังที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ตัวแปรตาม

ตัวแปรอิสระ

นิยามคำศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

หัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย หมายถึง บุคคลที่สมาชิกในครัวเรือนที่ประสบอุทกภัยยอมรับนับถือว่าเป็นหัวหน้าครัวเรือน โดยมีบทบาทเป็นผู้นำหน้าที่และความรับผิดชอบสูงสุดในเรื่องการปกครองและสวัสดิภาพในด้านต่าง ๆ ของสมาชิกในครัวเรือนนั้น ทั้งนี้หัวหน้าครัวเรือนอาจเป็นชายหรือหญิงก็ได้

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย หมายถึง เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส หรือสถานภาพทางครอบครัว รวมไปถึงระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ปัจจัยทางสังคมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย หมายถึง สถานภาพทางสังคม เช่นตำแหน่งที่ได้รับเมื่ออยู่ในชุมชน ระยะเวลาที่ประสบอุทกภัย และระดับความสูงของที่ดินที่ปลูกสร้างบ้านเรือน ของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม หมายถึง ระดับความถี่ในการรับทราบข้อมูล และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัย โดยผ่านสื่อในช่องทางต่าง ๆ เช่น สื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ ใบปลิว สิ่งตีพิมพ์ หรือจากการบอกเล่าพูดคุยจากเพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน สมาชิกในครัวเรือนตลอดจน หน่วยงาน บุคคล จากภาครัฐ และองค์กร มูลนิธิเอกชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม หมายถึงกระบวนการดำเนินกิจกรรมโดยการรวมกลุ่มของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัยบ้านตำคองมูลหมู่ที่ 2 ตำบลบ้านคำ อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา ที่ได้ใช้ความพยายามอย่างมุ่งมั่นในการกำหนดแผน มาตรการ การปฏิบัติการโดยมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นในการควบคุม ป้องกัน ปรับปรุง หรือรักษาสิ่งแวดล้อมรอบๆตัวในหมู่บ้านตำคองมูลให้ถูกสุขลักษณะ ป้องกันโรคที่มักเกิดขึ้นเมื่อประสบอุทกภัยล่วงหน้าเพื่อถนอมรักษาไว้ซึ่งสุขภาพอนามัยที่ดีของตนเองและประชาชนบ้านตำคองมูลทุกคนให้ปราศจากอันตรายต่อการดำรงชีวิตอันปกติสุขทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม จนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและรู้สึกรับผิดชอบต่องาน ตลอดจนเข้ามาร่วมมือกันช่วยเหลือทั้งด้านกำลังคน กำลังเงิน และวัสดุอุปกรณ์ โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือการร่วมกันแก้ไขปัญหาอนามัยสิ่งแวดล้อมอันอาจจะส่ง

ผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนซึ่งงานหรือกิจกรรมเหล่านั้นมีความครอบคลุม 4 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการด้านการจัดการควบคุมป้องกันโรคขณะเกิดและหลังเกิดอุทกภัย

1.1 การป้องกัน รักษาผู้ป่วยโรคที่เกิดจากการเกิดน้ำท่วม

1.2 การป้องกัน รักษาผู้ป่วยโรคกลากเกลื้อน ผดผื่นคัน แผลฝีพุง

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการด้านการจัดหาน้ำดื่ม น้ำใช้ที่สะอาด

2.1 การป้องกันโรคติดต่อระบบทางเดินอาหาร

2.2 การปรับปรุงคุณภาพน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการด้านการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล

3.1 การจัดระเบียบ ทำความสะอาดบ้านเรือนที่พักอาศัย

3.2 การกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล ใช้ส้วมถูกหลักสุขาภิบาล

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการด้านการป้องกันการอุบัติเหตุขณะเกิดอุทกภัย

4.1 การป้องกันอุบัติเหตุจากการเดินหกล้ม ถูกของมีคมบาด

4.2 การป้องกันการถูกแมลงสัตว์กัดต่อย

ความรู้ด้านการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจของหัวหน้าครัวเรือนผู้ประสบอุทกภัยบ้านตำบลดอนมูลในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าว

ทัศนคติที่เกี่ยวกับการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความโน้มเอียงทางด้านความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือน ที่มีต่อการจัดการอนามัยสิ่งแวดล้อมทั้ง 4 ด้าน ดังกล่าว